

Obnova zámecké oranžerie v Letohradě

Aleš Papáček

Oranžerie sloužila až do 50. let 20. století svému původnímu účelu (přezimování nádobových rostlin). Současný vlastník od 90. let 20. století pro oranžerii marně hledal náplň a prováděl jen nejnutnější opravy (střešní konstrukce).

Obnova spočívala v důsledné rekonstrukci stavby, nevhodně adaptované v 2. polovině 20. století (klubovny pionýrské organizace). Maximální snahou vlastníka ve spolupráci s projektantem bylo navrácení oranžerie do stavu před touto úpravou (tzn. rok 1961). Rekonstrukce pro nový účel řešila vložení nových konstrukcí a technologií, které zabezpečují původní i novodobé funkce objektu při zachování autentického otopného systému a dalších dochovaných částí stavby. Majitel přistoupil k adaptaci poloviny objektu pro reverzibilní chov okrasné fauny (tradiční v historických sklenících). Účel přezimování a pěstování nádobových rostlin plní druhá polovina objektu (s ohledem na racionalizaci uplatnění prostoru relativně velké oranžerie i po více jak sedmdesátileté absenci pěstování rostlin k letnění v areálu zámecké zahrady). Stěžejní práce spočívaly v opětovném vytvoření charakteristické a dominantní vstupní partie a podpoření osově souměrnosti objektu. Došlo ke změně vnitřní dispozice, obnově fasád, instalaci nových technologií bez poškození památkových hodnot objektu. Rekonstruovány byly kupříkladu kamenné parapetní římsy na hlavní (čelní) fasádě (byly odstraněny při výměně okenních výplní ve druhé polovině 20. století). Materiálově a tvarově došlo ke sjednocení okenních výplní. Nedochovala se původní projektová dokumentace ani detail okenních výplní, proto byly akceptovány historizující výplně, navržené z ocelových subtilních profilů s charakteristickým výklopným otevíráním. Rehabilitovány byly okenní otvory s obloukovým nadpražím bosované šambrány. Osazeny byly i pro oranžerie typické dřevěné venkovní žaluzie. Dveřní výplně respektují materiálem (ocel) zmíněné okenní výplně. Nezbytné proražení (zazděných) bočních otvorů umožnilo pěstování rostlin i dále od čelní prosklené stěny. V neposlední řadě došlo k renovaci niky na fasádě. Dochované venkovní vápenné omítky byly vyspraveny a opatřeny vápenným nátěrem. Důležitým krokem byla oprava topných kanálků zřízených podle projektu Josefa Pöterze z roku 1864 po citlivém odstranění novodobé podlahové konstrukce v plném rozsahu. Většina otopného

Obr. 1. Západní a čelní průčelí zámecké oranžerie v Letohradě, foto: Aleš Papáček, 2023

Obr. 2. Pohled do expozice nádobových rostlin, foto: Aleš Papáček, 2023

systému je prezentována veřejnosti a jen dílčí část byla po detailním archeologickém průzkumu zakonzervována. Vytápění je řešeno článkovými i deskovými otopnými tělesy. Přístavba z druhé poloviny 20. století byla zachována a využita pro technické zázemí.

Obnova představuje zdařilou transformaci dlouhodobě nevhodně využívané a stavebně zanedbané historické oranžerie, související s návratem původní funkce a změnou její druhotné funkce. Byla nalezena možnost prezentace specifického objektu zahradního umění, včetně technologie jejího vytápění, široké veřejnosti. Objekt byl funkčně rozčleněn (dle řešení podobných objektů s ohledem na teplotní požadavky rostlin v zimním období) na dvě části, a to na expozici australského ptactva (prostředí pro chované ptáky vychází z historických podkladů, je opatřeno umělou skálou, ocelovou sítí a technickým zázemím) a na prostor, který prezentuje původní funkci (celoroční i sezónní pěstování nádobových rostlin). Chov fauny s využitím nejnovějších technologií 21. století má ambice atraktivně zpřístupnit po více jak 30 letech nemovitou kulturní památku při zachování památkových hodnot objektu. Původní využití bylo navraceno do té části objektu, kde byl lépe zachován autentický otopný systém, jenž byl zakonzervován a adaptován pro vedení nových sítí (pohledově odcloněno historizujícími litinovými kryty). Do historického prostoru bylo navraceno pěstování nádobových rostlin v tradičních pěstebních médiích, včetně jejich letnění v ranžirunku před jižní (čelní) částí stavby. Tímto krokem se zvýšila autentičnost prezentace památky zahradního umění. Vnější podoba stavby je rekonstrukcí stavu na počátku 20. století, čímž se zvýšila kulturně historická hodnota celé zámecké zahrady, protože oranžerie je její hlavní pohledovou dominantou (tato kompozice je unikátní, u většiny krajinnářských zahrad na území ČR je to zámek). Revitalizací se podařilo navrátit objektu původní poslání, a to jako jediné oranžerie v Pardubickém kraji a jedné z mála ve východních Čechách.

Restaurování Velkého svitavského mechanického betléma

Veronika Cínková

Velký svitavský mechanický betlém je unikátním dokladem vývoje betlémářství v rozmezí přibližně 150 let. Svoji délkou 15 metrů a počtem 665 figur a budov a 62 kusů mechanických částí se řadí k nejrozsáhlejším betlémářským památkám v ČR. Představuje soubor několika betlémů, jejichž středobodem je andělská hudba se svatou rodinou, obklopená